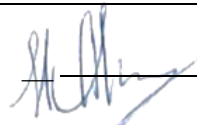

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
ННІ «Академія мистецтв імені С. С. Прокоф'єва»
Кафедра музичного мистецтва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту

М.І.Антоненко

2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«АНАЛІЗ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ»

освітній рівень Бакалавр

галузь знань 02 Культура і мистецтво

спеціальність 025 Музичне мистецтво
(спеціалізація)

освітня програма 025 «Музичне мистецтво. Вокал»
«Музичне мистецтво. Інструментальне виконавство»

тип дисципліни Обов'язкова

Київ - 2022 рік

Розробник: Зосім О. Л. – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри музичного мистецтва

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри музичного мистецтва
Протокол № 18 від 11.02.2022 року

Завідувач кафедри мистецтв

Марченко В.В.

Погоджено:
Гарант освітньої програми

1. Опис навчальної дисципліни

Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Загальні характеристики	Навчальне навантаження з дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Галузь знань 01 - Освіта	вибіркова	Рік вивчення дисципліни:	
		Семестр	
	Загальна кількість кредитів -3	2	-
Спеціальність 014 - Середня освіта (Музичне мистецтво)	Загальна кількість годин -90	10	-
		Лекції	
	Модулів - 6	20	-
		Практичні, семінарські	
Освітній рівень: бакалавр	Співвідношення аудиторних годин і годин самостійної роботи 1-2	Лабораторні	
	Мова навчання - українська	Самостійна робота	
		60	-
	Форма підсумкового контролю:		
	екзамен	-	

Мета та завдання навчальної дисципліни

Предмет вивчення навчальної дисципліни - будова музичних творів та зв'язки будови творів із змістом музики, основи методу аналізу музичних творів.

Міждисциплінарні зв'язки «Елементарна теорія музики», «Сольфеджіо», «Історія зарубіжної музики», «Історія української музики», «Теорія музики», «Гармонія», «Поліфонія», «Спеціальний інструмент», «Оркестр».

Метою викладання навчальної дисципліни «АНАЛІЗ МУЗИЧНИХ ФОРМ» є формування необхідних навичок цілісного аналізу, що включає поряд з конструктивними елементами форми розуміння художньо-виразного значення цих елементів і, відповідно, музичного твору в цілому, поглиблення музично-теоретичного мислення майбутнього вчителя музики, формування його наукового світогляду, що дозволяє здійснювати різноспрямоване музично-педагогічне дослідження, різновекторну музичну освіту, усвідомлено використовувати широкий спектр музично-педагогічних підходів до музичної освіти, естетичного виховання учнів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «АНАЛІЗ МУЗИЧНИХ ФОРМ» є

- вивчення закономірностей музичної форми як в широкому, так і у вузькому сенсі;
- формування у студентів вміння розбиратися в будові музичних творів, пов'язуючи його з загальним змістом музики.
- виховання творчої особистості виконавця, педагога здатного здійснювати інноваційну музичну освіту, адекватну розвитку культури, мистецьким запитам суспільства.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- основні закономірності формоутворення
- історичні типи музичної форми;
- типи викладу, властиві розділам музичної форми;
- принципи музичного розвитку;
- області застосування різних музичних форм, їх зв'язок з музичними жанрами
- окремі засоби музичної виразності, пов'язані з музичними жанрами і стилями, історико- культурним контекстом;

стилістичні особливості музичних форм у творчості різних композиторів **вміти:**

- аналізувати музичні твори в єдності форми і змісту;
- визначити загальну структуру твору; охарактеризувати його розділи;
- вказати жанрові та стилістичні особливості твору;
- аналізувати засоби музичної виразності і їх роль в формі і змісті твору;
- зробити комплексний аналіз твору.
- пояснити логіку процесу музичного формоутворення.

2. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Модуль 1.

Музика та музична мова. Принципи розвитку та формоутворення.

Тема 1.1. Вступ. Музична форма та зміст

Визначення поняття «музичний аналіз». Музичний твір - об'єкт аналізу. Широке і тісне розуміння терміну «музична форма».

Музика як суспільне явище. Порівняльна характеристика музики та інших видів мистецтва: спільні та відмінні риси.

Інтонаційна природа музики. Зв'язок музичної інтонації з інтонацією мови.

Багатозначність поняття «музичний твір» (творчість, фіксація, виконавство, сприйняття).

Музичний твір в житті людей як специфічна форма відображення дійсності. Єдність змісту і форми музичного твору. Провідна роль змісту. Музичний образ, його властивості.

Тема 1.2. Музична тема. Засоби музичної виразності. Жанр та жанроутворюючі засоби

Поняття: «музична тема», «тематичний матеріал», «тематизм». Система засобів музичної виразності та їх характеристика.

Поняття жанру і стилю в музиці. Складність класифікації музичних жанрів. Первинні жанри. Різні системи класифікації музичних жанрів. З'ясування жанрової природи музичного твору як необхідний етап його дослідження.

Тема 1.3. Принципи розвитку та формоутворення. Функції частин музичного твору

Розгалуженість музичної тканини на частини і засоби, які сприяють цьому. Мелодико- синтаксичні структури (періодичність, пара періодичностей, зіставлення з повторенням, подрібнення, підсумовування, подрібнення з замкненням). Типові випадки застосування цих структур в різних частинах твору.

Основні принципи розвитку і формоутворення музичних форм (повторність, варіаційність, розробка, контрастне зіставлення, вільне розгортання, репризність) та їх характеристика.

Функції частин в музичному творі, їх характерні ознаки та роль в формі. Композиційний план твору, його форма-структура. Види музичних форм.

Модуль 2.

Період та прості форми.

Тема 2.1. Період

Період - типова форма викладу теми в музиці гомофонного складу. Визначення періоду та його структура (речення, фрази, мотиви). Період типової будови («квадратний період»).

Інші види періоду: період, який складається з двох різних речень, монолітний період, період з трьох речень, пара періодичностей в якості періоду. Період неквадратної будови. Складний період.

Особливості гармонії в періоді. Розширення періоду внаслідок перерваної каденції. Однотональний і

модулюючий періоди.

Період як форма музичного твору (вокальної або інструментальної мініатюри).

Тема 2.2. Прості форми.

Прості форми з двох-трьох частин. Принципи розвитку, які в них застосовуються: варіювання, розробкове перетворення, контрастне зіставлення. Завершення та засоби його досягнення (мелодичне завершення, гармонічна каденція, як у періоді або репризи).

Функції частин. Безрепризний і репризний типи двочастинної форми.

Проста тричастинна форма, її основні типи. Функції частин. Реприза. Кульмінація. Вступ, кода. Три-п'ятичастинна форма. Динамічна форма.

Модуль 3.

Складні форми.

Тема 3.1. Складні форми.

Поняття «складна форма». Основні типи та структура складної тричастинної форми. Середні частини - тріо і епізод, їх тональні та структурні відмінності. Динамізація репризи. Вступи і коди в складній тричастинній формі. Три-п'ятичастинна форма як наслідок повторення тріо і репризи.

Історія виникнення і розвитку складної тричастинної форми. Застосування.

Складна двочастинна форма та її застосування (переважно у вокальній музиці).

Тема 3.2. Куплетна і куплетно-варіаційна форма - типові форми пісенних жанрів.

Синтетичний характер вокальної музики. Органічний зв'язок поезії і музики. Спільний емоційний настрій словесного і музичного тексту, однакові метричні наголоси, змістовні акценти як основа для об'єднання в єдиний твір. Жанри вокальної музики. Переважання в музичному побуті творів пісенних жанрів.

Визначення куплетної форми. Основний принцип куплетності - незмінне повторення музики з іншими словами. Простий і складений (заспів, приспів) куплет. Форми куплета (пара періодичностей, період, проста і складна двочастинна форма).

Куплетно-варіаційна форма - типова форма хорових народних пісень. Структурна варіантність (зміна масштабів куплету і його будови).

Тема 3.3. Варіаційна форма.

Визначення варіаційної форми. Класифікація варіаційних форм. Походження варіацій, їх зв'язок з народнопісенними і танцювальними формами. Варіації на незмінну мелодію. Широке їх застосування в оперній і симфонічній музиці, обробках народних пісень.

Старовинні варіації на витриманий бас (*basso ostinato*). Традиційна джазова імпровізація як особливий вид остінатних варіацій.

Строгі фігураційні (класичні, орнаментальні) варіації - тип варіацій, які склались в творчості віденських класиків.

Вільні (романтичні, характерні) варіації. Наближення варіаційного циклу до сюїти. Особливі прийоми варіювання.

Подвійні варіації. Принципи розташування і послідовності варіацій.

Тема 3.4. Рондо.

Визначення поняття «рондо». Історичні джерела виникнення форми. Зв'язок з куплетною піснею. Структура рондо. Основні етапи історичного розвитку.

Рондоподібні форми: три-п'ятичастинна, подвійна тричастинна.

Тема 3.5. Сонатна форма. Рондо-соната.

Визначення сонатної форми. її будова. Роль тематичного контрасту. Характерні риси: поєднання тематичного контрасту з внутрішньою єдністю тем та інтенсивним розвитком.

Сонатна експозиція. Вступ. Характеристика тематизму, форми та тональних співвідношень головної, сполучної, побічної та заключної партій.

Характер та будова розробки (структурно-тональна нестійкість, секвенційність, відсутність замкнених побудов; елементи структури - вступний, основний та заключний етапи розвитку).

Зміст та структурне значення репризи. Можливі зміни: динамізація репризи, її скорочення. Дзеркальна реприза. Кода - завершення форми, підсумок розвитку. Роль коди у Бетховена.

Особливі різновиди сонатної форми (соната без розробки, соната з епізодом замість розробки).

Сонатна форма як форма театральної і концертної увертюри.

Сонатна форма в жанрі інструментального концерту (принципи концертування, подвійна експозиція,

каденція).

Історичний розвиток сонатної форми в XVIII-XX ст.

Визначення рондо-сонати. Поєднання типових рис рондо (переважання пісенно- танцювального тематизму, неодноразове повторення основної теми-рефрену) і сонати (суттєве значення другої теми, її широкий розвиток та тональні співвідношення з головною темою). Значення і сфера застосування рондо-сонати. Сонатні твори, які звучать в школі на уроках музики, в лекторіях, гуртках любителів музики. Знайомство школярів з основними властивостями сонатної форми.

Модуль 4.

Циклічні форми

Тема 4.1. Циклічні форми.

Визначення циклічної форми. Основні принципи циклічного формотворення. Типи інструментальних і вокально-інструментальних циклів.

Характеристика старовинної сюїти. її будова. Сюїти нового часу (XIX-XX ст.). Використання програмності, розширення кола жанрів, тональна різноманітність.

Сонатно-симфонічний цикл - найвища форма циклу, якій притаманна глибина узагальнень, змістовно-образна єдність, активний розвиток і внутрішній контраст. Побудова сонатно- симфонічного циклу.

Сонатний цикл із чотирьох частин. Властивості частин, їх зв'язок з типовим змістом класичної музики.

Застосування в інструментальних сонатах, камерних інструментальних ансамблях, симфоніях.

Сонатний цикл із трьох частин, його зв'язок з чотиричастинним. Тричастинний сонатний цикл в інструментальних концертах, сонатах, симфоніях. Двочастинний сонатний цикл: циклічні функції частин.

Ораторія і кантата - вокально-симфонічні форми, їх визначення та будова. Сюжетно- послідовний розвиток теми в ораторії. Більш узагальнено-концентроване втілення теми в кантаті.

Знайомство школярів з циклічними творами, а також їх окремими частинами. Частини кантат і ораторій в практичній роботі вчителя.

Модуль 5.

Вільні та змішані форми. Музика в синтетичних жанрах мистецтва.

Тема 5.1. Вільні форми. Змішані форми.

Два типи музичних форм: 1) форми, які в процесі тривалого історичного розвитку багаторазово застосовувалися в творах з різними художніми завданнями, і 2) форми індивідуальні, створені тільки для окремого твору в зв'язку з втіленням незвичайного художнього задуму.

Вільні форми XVII-XVIII ст. Зв'язок вільних форм з імпровізацією (розгортання і вільне чергування тематичного матеріалу). Новий етап розвитку вільних форм (з 30-х років XIX ст.), пов'язаний з програмними тенденціями західноєвропейського романтизму. Вільні форми як наслідок одночасного використання різних принципів формотворення, взаємопроникнення основних музичних форм. Взаємодія сонатної форми і варіацій, сонатної і тричастинної, сонатної і циклічної форм.

Змішані форми в синтетичних жанрах (мелодекламація, супровід «німого» кінофільму або програми з художньої гімнастики тощо).

Особливості використання вільних форм в хорових творах внаслідок впливу змісту і будови тексту (поєднання куплетності і варіаційності, рондоподібності і імітаційно-поліфонічних прийомів розвитку).

Широке поширення в хоровій музиці строфічних і наскрізних (репрізних і безрепрізних) форм, а також принципу повторення всієї форми.

Тема 5.2. Музика в синтетичних жанрах мистецтва - в опері, опереті, балеті, драмі.

Роль музики в різних синтетичних жанрах: провідне значення в опері і балеті, рівноправне співвідношення з театральнo-драматургічним мистецтвом в опереті, допоміжний другорядний характер музичних номерів в драматичному спектаклі і кінофільмі.

Синтез музики, драматичної дії і танцю в балеті. Традиційна будова балету - послідовність сольних, ансамблевих, групових і масових танців, кожен з яких супроводжується самостійним музичним епізодом в певній закінченій формі (простій, складній, варіаційній, рондо і тощо). Традиційні форми класичного балету (напр., pas de deux) сюїтно-циклічної будови. Симфонізація балетного жанру Чайковським. Подальший розвиток цих принципів у Прокоф'єва, Стравінського, Равеля.

Опера - найвища форма музичного мистецтва, в якій синтезовано досягнення вокальних жанрів і яка тісно пов'язана з драматургією, театральним та зображальним мистецтвом. Типи опер (опери з номерною

будовою і музична драма з наскрізним розвитком). Складові частини опери з номерною будовою (арії, ансамблі, хори; їх типові форми). Речитатив, його види і роль. Інструментальні і танцювальні епізоди. Сцени. Фінали актів і всієї опери. Лейтмотиви.

Закономірності музичної композиції і розвитку в опері.

Оперета, музична комедія. Основні відмінності від опери в змісті та будові.

Музичні номери в драматичному спектаклі, кіно- і телефільмі. Переважання музики побутового характеру: пісні, романсу, танцю («музика в кадрі»). Роль оркестрової увертюри, включення симфонічних епізодів в функції звукового фону («музика за кадром»).

Широке використання вчителем різних фрагментів із музики театру і кіно в практичній роботі з дітьми.

Важливість знайомства школярів з особливостями музично-театральних форм.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредитів ЄКТС 90 годин.

Назви модулів і тем	Кількість годин										
	ленна форма										
	Усього	у тому числі									
		Аудиторні	Лекції	Практичні	Лабораторні	Самостійна робота					
Модуль 1											
Тема 1	5,5	1,5	0,5	1		4					
Тема 2	5,5	1,5	0,5	1		4					
Тема 3	7	3	1	2		4					
Разом за модулем 1	18	6	2	4		12					
Модуль 2											
Тема 1	9	3	1	2		6					
Тема 2	9	3	1	2		6					
Разом за модулем 2	18	6	2	4		12					
Модуль 3											
Тема 1	3	1	0,5	0,5		2					
Тема 2	3	1	0,5	0,5		2					
Тема 3	3,5	1,5	0,5	1		2					
Тема 4	4,5	1,5	0,5	1		3					
Тема 5	5	2	1	1		3					
Разом за модулем 3	19	7	3	4		12					
Модуль 4											
Тема 1.	17	5	1	4		12					
Разом за модулем 4	17	5	1	4		12					
Модуль 5											
Тема 1	9	3	1	2		6					
Тема 2	9	3	1	2		6					
Разом за модулем 5	18	6	2	4		12					
Усього:	90		10	20		60					

3. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми
1.	Музична форма та зміст. Принципи розвитку та формотворення. Функції частин музичн. твору
2.	Період. Прості форми
3.	Складні форми
4.	Куплетна і куплетно-варіаційна форма. Варіаційна форма.
5.	Рондо.
6.	Сонатна форма. Рондо-соната.
7.	Циклічні форми.
8.	Контрастно-складені форми.
9.	Вільні форми. Змішані форми.
10.	Музика в синтетичних жанрах мистецтва

4. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ п/п	Назва теми
1.	Музична форма та зміст.
2.	Музична тема.
3.	Засоби музичної виразності
4.	Жанр та жанровотворчі засоби.
5.	Принципи розвитку та формотворення. Функції частин музичн. твору
6.	Період
7.	Прості форми.
8.	Складні форми.
9.	Куплетна і куплетно-варіаційна форма
10.	Варіаційна форма.
11.	Рондо.
12.	Сонатна форма. Рондо-соната.
13.	Циклічні форми.
14.	Контрастно-складені форми.
15.	Вільні форми. Змішані форми.
16.	Музика в синтетичних жанрах мистецтва

5. Методи навчання

Лекції, самостійні роботи, індивідуальні навчально-дослідні роботи, тестування (контрольні роботи), написання рефератів.

6. Форми і методи контролю

Поточний контроль: усний, письмовий, самостійні роботи, оцінка за індивідуальне навчально-дослідне завдання, тестування (контрольна робота). Критерії оцінювання знань студентів

Оцінка «Відмінно» (90 - 100) ставиться за умови: студент в повному обсязі виконує навчальний план щодо відвідування практичних занять з *Аналізу музичних творів* (не менше 90%). Студент бездоганно володіє навичками визначати побудову музичних творів, пов'язуючи його з загальним змістом музики, бездоганно знає основні закономірності формоутворення, історичні типи музичної форми; типи

викладу, властиві розділам музичної форми; принципи музичного розвитку; області застосування різних музичних форм, їх зв'язок з музичними жанрами, окремі засоби музичної виразності, пов'язані з музичними жанрами і стилями, історико-культурним контекстом; стилістичні особливості музичних форм у творчості різних композиторів. Студент вміє визначити загальну структуру твору; охарактеризувати його розділи; вказати жанрові та стилістичні особливості твору; аналізувати засоби музичної виразності і їх роль у формі і змісті твору; здатен зробити комплексний аналіз твору; пояснити логіку процесу музичного формотворення.

Оцінка «Добре» (74 - 89) ставиться за умови: студент припускається деяких помилок при визначенні структури твору; характеристиці його розділів, допускає деякі неточності при аналізі жанрових та стилістичних особливостей твору, засобів музичної виразності.

Оцінка «Задовільно» (60 - 73) ставиться за умови: студент здатний самостійно відтворити значну частину навчального матеріалу, дати визначення понять та пояснити їх зміст на прикладах, але припускається значних помилок, дуже невпевнено і з помилками визначає структуру твору, допускає багато неточностей при характеристиці жанрових та стилістичних особливостей твору, засобів музичної виразності.

Оцінка «Незадовільно» (35 - 59) ставиться за умови: студент робить великі помилки при письмовій гармонізації мелодії та басу; демонструє низький рівень при виконанні на фортепіано акордових послідовностей і секвенцій, відсутність необхідних умінь і навичок при здійсненні гармонічного аналізу.

Оцінка «Незадовільно» (1 - 34) ставиться за умови: студент не в повному обсязі виконує навчальний план щодо відвідування практичних занять з гармонії (менше 30 %). Студент не володіє навичками аналізу загальної структури твору та його розділів.

7. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота														Сума
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль №2		Зм. мод №3	Змістовий модуль №4				Зміст, мод. №5		Зм.мод № 6		60
Т1	Т2	Т3	Т1	Т2	Т1	Т1	Т2	Т3	Т4	Т1	Т2	Т1	Т2	
2	3	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	4	4	

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Методичне забезпечення

Конспекти лекцій, програма курсу, тексти контрольних робіт, завдання для самостійної роботи.
Студенти мають доступ до електронних варіантів методичних вказівок до практичних занять

9. Рекомендована література **Базова**

1. Задерацкий В. Музыкальная форма: Учебник для специальных факультетов высших учебных заведений. В 2-х вып. Вып. 1. М.: Музыка, 1995. 544 с.
2. Мазель Л. Строение музыкальных произведений. М.: Музыка. 1979. 516 с.
3. Мазель Л., Цуккерман В. Анализ музыкальных произведений. М.: Музыка, 1979. 752 с.
4. Скребков С. Анализ музыкальных произведений. М, 1958. 356 с
5. С пособияи И. Музыкальная форма. М., 1984. 401 с.

Допоміжна

1. Анализ вокальных произведений. Уч.пособие (п/р О. Коловского. Л: Музыка, 1988. 352 с.
2. Бобровский В. Функциональные основы музыкальной формы. М.: Музыка, 1978. 295 с.
3. Мазель Л. О природе и средствах музыки. М, 1991. 216 с.
4. Сохор А. Теория музыкальных жанров: задачи и перспективы// Теоретические проблемы музыкальных форм и жанров. М., 1971. С. 44-58.
5. Тюлин Ю. (ред.) Музыкальная форма. М: Музыка, 1974. 359 с.
6. Холопова В. Музыка как вид искусства: Учебное пособие. СПб., 2000. 320 с.
7. Холопова В. Формы музыкальных произведений. Уч. пособие. СПб.: Лань, 2001. 490с.
8. Цуккерман В. Анализ музыкальных произведений. Вариационная форма. М: Музыка, 1974. 243 с.
9. Цуккерман В. Анализ музыкальных произведений. Общие принципы развития и формообразования в музыке. Простые формы. М, 1980.
10. Цуккерман В. Анализ музыкальных произведений. Сложные формы. М: Музыка, 1984. 214 с.
11. Шип С. Музична форма від звуку до стилю. Навч. посібник. К.: Заповіт, 1998. 367 с.